

A KÖZPONTI STATISZTIKAI HIVATAL
NÉPESSÉGTUDOMÁNYI KUTATÓ INTÉZETÉNEK
KUTATÁSI JELENTÉSEI

DEMOGRÁFIAI TÁJÉKOZTATÓ FÜZETEK

5.

KÖZPONTI STATISZTIKAI HIVATAL
NÉPESSÉGTUDOMÁNYI KUTATÓ INTÉZET

Igazgató:
Monigl István

ISSN 0237-2614
ISSN 0236-736-X

Sorozatszerkesztő:
Szentgáli Tamás

Összeállította:
Szabó Kálmán

NÉPESSÉGELŐRESZÁMÍTÁSOK: PROBLÉMÁK, EREDMÉNYEK, MEGBÍZHATÓSÁG

BUDAPEST

1989/1

TARTALOMJEGYZÉK

	Oldal
I. ELŐSZÓ	9
II. FREJKA, TH.: A VILÁG NÉPESSÉGÉNEK ELŐREBECSLÉSE; RÖVID TÖR- TÉNETI ÁTTEKINTÉS	11
1. Bevezetés.....	11
2. A világ népességének legkorábbi előrebecslései.....	12
3. A világnépesség modern előrebecsléseinek megjelenése...	16
4. A világ népességének modern előrebecslései.....	17
4.1 Az ENSZ világnépesség-előrebecsléseinek első so- rozata: a módszerek és az adatok kifinomultabbá válása	18
4.2 Különböző elméleti feltételezések (Ansaetze) a 60-as évek globális projekcióiban.....	22
4.3 A világ népességének újabb előrebecslései.....	23
5. Zárógondolatok.....	28
III. ROSSET, E.: A DEMOGRÁFIAI ELŐREBECSLÉSEK MEGISMERÉSI ÉRTÉKE	31
1. Az előrelátás szükségessége.....	31
2. A demográfiai előrebecslések helytelen diszkrimináció- ja.....	32
3. Az előreszámítások elemei.....	34
4. Az előrebecslések feltevései.....	35
5. Reális előrebecslések.....	39
6. Tisztán hipotetikus előrebecslések.....	40
7. Egy- és többváltozatú előrebecslések.....	42
8. A jövőbepillantás terjedelme (mértéke).....	45
9. A demográfiai előrebecslés, mint a népesség összetéte- lében beálló változások közlése.....	47
10. Következtetés.....	48
IV. KEYFITZ, N.: A JÖVŐ NÉPESSÉGÉRŐL.....	50
1. Bevezetés.....	50
2. Előreszámítás.....	51
2.1 Egy kohorsz továbbélési rendje.....	52
2.2 A termékenységi komponens.....	53
2.3 A két nem előreszámítása.....	55
2.4 Az előreszámítás története.....	55
2.5 Homogenitás.....	56
2.6 A születési és halálozási arányok változása.....	56
2.7 A halálozási arányok koronkénti extrapolálása.....	57
2.8 A szülési sorrend.....	58
2.9 Kohorsz vagy időtartam elemzés.....	58
2.10 Vándorlás.....	59
2.11 Munkaerő.....	60

3. Előreszámítás és előrejelzés.....	60
3.1 Előreszámítás nem a demográfia területén.....	61
3.2 A feltételek megállapítása.....	61
4. Az előrejelzés módszerei és céljai.....	62
4.1 Vezető és késlekedő sorok	63
4.2 Autoregresszív sorok.....	63
4.3 Regresszió nem népesedési változatokkal.....	64
4.4 Egy másik Markov-lánc modell.....	64
4.5 A gyermekszülési szándék számításba vétele.....	65
4.6 A demográfiai átalakulás mint ismétlődő történelmi folya- mat.....	65
4.7 Az ekológiai felső határ előrejelzése.....	66
4.8 A felhasználó veszteség-függvénye.....	67
4.9 A jövőbeni népességelőrebecslések célkitűzései.....	68
5. Utólagos értékelés.....	69
6. Következtetések.....	70
V. KEYFITZ,N.: TÖKÉLETESÍTHETŐ-E ELMÉLETTEL A NÉPESSÉGELŐREJELZÉS?	73
1. A tudományosság és az előrejelzés különválasztása.....	73
2. Termékenység és jólét.....	75
3. A mélyben rejlő okok sokfélesége.....	78
4. A fejlődés első hatásai.....	79
5. A fejlődés közvetlen és közvetett hatásai.....	80
6. Oktatás és termékenység.....	81
7. Urbanizáció.....	83
8. Jövedelem-egyenlőtlenség és termékenység.....	85
9. A legalapvetőbb modell: a népesség nyomása a földterületre...	85
10. Emberi tőke.....	86
11. Az Easterlin-hatás.....	88
12. A kiesett lehetőség (jövedelem) költsége.....	90
13. Gazdasági virágzás és termékenység.....	91
14. Az átmenet utáni hullámok alternatív magyarázata.....	91
15. Alcsoportok.....	92
16. Gyermekvállalási szándékok.....	92
17. Statisztikai módszerek.....	94
18. Matematikai módszerek.....	94
19. Összefoglalás.....	97
20. A tudományos irodalom a megértésre törekszik.....	99
VI. KEYFITZ,N.: A NÉPESSÉGELŐRESZÁMÍTÁS:A NÉPESEDÉSPOLITIKA MEGFOGAL- MAZÁSÁNAK ÉS MEGVALÓSÍTÁSÁNAK SEGÉDESZKÖZE	101
1. Népesedéspolitika és előreszámítások.....	101
2. A feltétel nélküli előrejelzések.....	101
2.1 Az elért pontosság.....	102
2.2 Részpopulációk előrejelzései.....	104

	Oldal
3. Az önmagát érvényesítő előrejelzés.....	104
3.1 Az előrejelzések hatása.....	106
3.2 Urbanizáció.....	107
4. Érzékenységi elemzés.....	108
VII. KEYFITZ,N.: A NÉPESSÉG ELŐREJELZÉSÉNEK KORLÁTAI.....	111
1. Különbségek az előrejelzők között.....	114
2. Általános hiba.....	115
3. Nyilvánvalóan javuló előrejelzések.....	117
4. Állandóság a különböző előrejelzési időközök tekintetében..	119
5. A hiba eloszlása.....	122
6. Előrejelzések az országoknál nagyobb vagy kisebb területek számá- rára.....	122
7. Naív előrejelzések.....	123
8. Az előrejelzés korlátai.....	124
9. Számítsunk-e hibát?.....	127
10. Függelék: a számítás módszere.....	128
VIII. TABAH,L.: A NÉPESSÉGE LŐRESZÁMÍTÁSOK KÉSZÍTÉSÉNÉL FELMERÜLŐ PROBLÉMÁK.....	131
IX. DEMÉNY,P.: ELŐRETEKINTÉS A NÉPESSÉGI NÖVEKEDÉSRE, HOSSZÚ TÁVON..	136
X. RYDER, N.B.: ELVÁRÁSOK ÉS PROGRESSZÍV ELEMZÉS A TERMÉKENYSÉG ELŐREJELZÉSÉBEN.....	170
1. Az amerikai családnövekedési vizsgálatok.....	170
2. A nemzeti termékenységi vizsgálatok.....	175
3. Javaslatok az elvárási adatok felhasználásához.....	179
4. Progresszív termékenységelemzés.....	180
5. Előrejelzés és tudomány.....	183
XI. MITRA, A.: TÁRSADALMI-GAZDASÁGI TÉNYEZŐK BEÉPÍTÉSE A NÉPESSÉG- ELŐRESZÁMÍTÁSOKBA.....	187
1. Etnikai-nyelvi, földrajzi régiók.....	189
2. Falusi-városi szerinti bontás.....	190
3. Iskolázottsági szint, foglalkozások és fogyasztási szintek.....	191
4. Családtervezés: ismeretek, attitűdök és gyakorlat.....	192
XII. HABLICSEK LÁSZLÓ-SZABÓ KÁLMÁN: MÓDSZERTANI ALAPOK A NÉPESSÉG- ELŐRESZÁMÍTÁSOK KÉSZÍTÉSÉHEZ.....	199
1. Előszó.....	199
2. A demográfiai prognosztika fő problémái.....	201
3. A népességelőreszámítások módszerei.....	212
a) Népességszám-előrebecslések.....	212
b) A komponensek módszere.....	216

c) Komponens módszerű előreszámítások Magyarországon a II. világháború után.....	222
d) Regionális előreszámítások készítése.....	223
e) Multiregionális eljárás: az 1986-2021 időszakra szóló országos és területi előreszámítások.....	228
f) Területi felépítés és lebontás: településszintű népesség-előreszámítások.....	234
g) Kiegészítő elemek.....	237
h) Népességelőreszámítástól a demográfiai előrejelzésig.....	239
4. A népességelőreszámítás hipotézisei.....	242
a) A hipotézis fogalma, kialakításának legfontosabb módszerei	242
b) Megjegyzések a termékenység előrebecsléséhez.....	246
c) Megjegyzések a halandóság előrebecsléséhez.....	250
5. Összefoglalás. A hazai népességelőreszámítások készítése és fejlesztése.....	253
Jegyzetek.....	260